

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

1130055

**VÝVOJ ZAMESTNANOSTI A MIEZD V SLOVENSKOM
POĽNOHOSPODÁRSTVE**

2011

Tomáš Novotka

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

**VÝVOJ ZAMESTNANOSTI A MIEZD V SLOVENSKOM
POĽNOHOSPODÁRSTVE**

Bakalárska práca

Študijný program:	Manažment podniku
Študijný odbor:	6284700 Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra manažmentu
Školiteľ:	Ing. Adriana Veselá, PhD.

Nitra 2011

Tomáš Novotka

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Tomáš Novotka vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Vývoj zamestnanosti a miezd v slovenskom poľnohospodárstve“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 11. mája 2011

Tomáš Novotka

Pod'akovanie

Ďakujem mojej školiteľke práce Ing. Adriane Veselej, PhD. za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytla pri vypracovaní bakalárskej práce.

Abstrakt

V slovenskom poľnohospodárstve sa udialo veľa významných zmien. V súčasnosti sa poľnohospodárstvo nachádza vo veľmi zlej situácii, keď v posledných rokoch výrazne klesala zamestnanosť v tomto odvetví, klesala aj konkurencieschopnosť na trhoch a naďalej sa celkovo zhoršuje finančná situácia v tomto dôležitom odvetví slovenského hospodárstva. V mojej bakalárskej práci je spracovaná analýza vývoja priemerných miezd a zamestnanosti v slovenskom poľnohospodárstve za roky 2007 – 2009. Vo všetkých troch rokoch klesal počet zamestnancov v poľnohospodárstve a priemerná mzda v tomto odvetví rástla len veľmi pomaly, alebo ostala na nezmenenej úrovni. Vývoj závisel aj od kraja, pretože jednotlivé kraje SR majú rôznu úroveň zamestnanosti a priemerných miezd, čo závisí od rôznych podmienok, ktoré sú v týchto oblastiach Slovenska. Priemerná mzda v poľnohospodárstve je však nižšia v priemere o 145 EUR ako priemerná mzda v národnom hospodárstve. Situácia v poľnohospodárstve by sa mala čo najskôr začať riešiť a prijať nápravné opatrenia, pretože tento vývoj nie je udržateľný a môže mať katastrofálne následky.

Kľúčové slová: Poľnohospodárstvo, hospodárstvo, mzda, zamestnanosť, priemerná mzda

Abstract

In der slowakischen Landwirtschaft wurden viele bedeutsame Änderungen geschehen. Zur Zeit befindet sich die Landwirtschaft in einer sehr schlechten Situation, wenn in den letzten Jahren die Beschäftigung in diesem Zweig wesentlich gesunken ist. Auch die Konkurrenzfähigkeit auf den Märkten ist gesunken und weiterhin verschlechtert sich die Finanzsituation in diesem wichtigen Zweig der slowakischen Wirtschaft. In meiner Bakkalareusarbeit wird die Analyse der Entwicklung des durchschnittlichen Lohns und der Beschäftigung in der slowakischen Landwirtschaft in den Jahren 2007 – 2009 verarbeitet. In allen drei Jahren ist die Anzahl der Arbeitnehmer in der Landwirtschaft gesunken und das durchschnittliche Lohn ist in diesem Zweig nur sehr langsam gewachsen oder ist auf dem unveränderten Niveau geblieben. Die Entwicklung war auch vom Region abhängig, denn die einzelnen Regionen der Slowakischen Republik haben ein unterschiedliches Beschäftigungs- und Lohnniveau, was von den unterschiedlichen Bedingungen abhängt, die in diesen Bereichen sind. Das durchschnittliche Lohn in der Landwirtschaft ist aber im Durchschnitt um 145 Euro niedriger als das durchschnittliche Lohn in der Nationalwirtschaft. Die Situation in der Landwirtschaft sollte sich möglichst früh lösen beginnen und es sollte die Besserungsmassnahmen angenommen werden, denn diese Entwicklung ist nicht haltbar und kann katastrophale Folgen haben.

Die Schlüsselwörter: Landwirtschaft, Wirtschaft, Lohn, Beschäftigung, durchschnittliches Lohn

---

Obsah

Obsah	6
Úvod	7
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	9
1.1. Poľnohospodárstvo a zamestnanosť.....	9
1.2. Práca, pracovné sily a trh práce	13
1.3. Mzdy	16
2. Cieľ práce.....	19
3. Metodika práce a metódy skúmania	20
4. Výsledky práce	21
4.1. Zamestnanosť a nezamestnanosť v hospodárstve v r. 2007-2009.....	21
4.1.1. Zamestnanosť v hospodárstve podľa krajov SR	22
4.2. Priemerná mzda v hospodárstve v rokoch 2007 - 2009	25
4.2.1. Vývoj priemernej mzdy v hospodárstve podľa krajov SR.....	26
4.3. Zamestnanosť v poľnohospodárstve v rokoch 2007 - 2009	29
4.3.1. Vývoj zamestnanosti v poľnohospodárstve podľa krajov SR.....	30
4.4. Priemerné mzdy v poľnohospodárstve v rokoch 2007 - 2009.....	33
4.4.1. Vývoj priemerných miezd v poľnohospodárstve podľa krajov SR	34
Záver	36
Zoznam použitej literatúry	37

Úvod

Poľnohospodárstvo je jedným z najstarších odvetví v hospodárstve. Hlavným cieľom poľnohospodárstva je zabezpečenie výživy obyvateľstva, a preto je poľnohospodárstvo základným odvetvím hospodárstva. Základným prvkom poľnohospodárskej výroby je pôda so svojimi špecifickými vlastnosťami. Celá poľnohospodárska výroba sa vyznačuje svojim špecifickým charakterom, čo sa prejavuje v celej jej činnosti. Základnými úlohami poľnohospodárstva sú obrábanie pôdy, pestovanie kultúrnych plodín a chov hospodárskych zvierat. Všetkými činnosťami, ktoré prebiehajú v poľnohospodárstve sa zaoberajú poľnohospodárske vedy.

Poľnohospodárstvo prešlo mnohými vývojovými stupňami. V období od roku 1989 sa udiali veľké zmeny. V tomto roku sa začala transformácia, ktorá priniesla pozitívne, ale aj negatívne javy. Prijal sa transformačný zákon, v ktorom boli definované a riešené majetkové vzťahy. V období transformácie sa riešilo aj zvyšovanie konkurencieschopnosti domácich produktov na svetových trhoch. Do poľnohospodárstva sa zavádzali aj nové manažérske postupy a budovala sa aj trhová infraštruktúra. Negatívnym javom bol odchod kvalifikovanej pracovnej sily z poľnohospodárstva do iných odvetví hospodárstva. Po transformácii došlo v poľnohospodárstve k mnohým problémom. Postupne sa začala znižovať produkcia a následkom bolo dovážanie mnohých produktov zo zahraničia. Nedostatočná produkcia viedla k znižovaniu tržieb, čo viedlo mnohé poľnohospodárske podniky k zániku.

Ďalším významným medzníkom pre poľnohospodárstvo na Slovensku bol vstup SR do EÚ 1.5. 2004. Vstupom do tohto spoločenstva sa Slovenská republika zaviazala plniť spoločnú poľnohospodársku politiku. Tým sa otvorili nové možnosti v získavaní dotácii z fondov EÚ, ako aj nové možnosti pôsobenia na zahraničných trhoch. Avšak poľnohospodárstvo na Slovensku aj po vstupe pokračuje vo svojom úpadku. Prejavili sa aj negatívne dôsledky vstupu do EÚ. Hlavne na domácom trhu, kde sa stále dováža viac produktov zo zahraničia a opäť sa znížil podiel domácich výrobkov. V neposlednom rade to bol aj ďalší odliv pracovnej kvalifikovanej sily.

V súčasnosti sa poľnohospodárstvo vyznačuje neustálym poklesom počtu pracovníkov. Ďalšími problémami sú nízka konkurencieschopnosť, veľké rozdiely

---

medzi regiónmi a stav, kedy ceny vstupov do poľnohospodárstva rastú omnoho rýchlejšie ako ceny výstupov z tohto odvetvia. Cieľom politiky podpory poľnohospodárstva je zvýšiť konkurencieschopnosť regiónov a znižovať disparity v regionálnom rozvoji. Priority tejto politiky sú rozpracované vo vládnom dokumente Národohospodárska stratégia Slovenskej republiky na roky 2005 – 2013.

---

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Túto kapitolu sme rozdelili na tri časti. V prvej časti sa zaoberáme problematikou poľnohospodárstva a zamestnanosti. V druhej časti definujeme prácu, pracovné sily a trh práce a v tretej časti definujeme mzdy.

1.1. Poľnohospodárstvo a zamestnanosť

Kováč (2008) uvádza, že poľnohospodárstvo je odvetvím, ktoré dlhodobo zabezpečuje produkciu potravín a iných technických surovín pre človeka. Poľnohospodárstvo významne ovplyvňuje kvalitu životného prostredia a to prostredníctvom:

- degradácie pôdy
- znečisťovania vodných zdrojov
- tvorby skleníkových plynov
- znižovania biodiverzity

Šibl a kolektív (2002) definujú poľnohospodárstvo ako odvetvie materiálnej výroby, ktoré poskytuje poľnohospodárske suroviny spracovávané na potraviny na finálne užitie, produkty na bezprostrednú potrebu a suroviny na výrobu spotrebného tovaru. Poľnohospodárska výroba sa rozvíja na poľnohospodárskej pôde, má biologický charakter a pracovné obdobie výroby nie je totožné s dobou výroby.

Bielik (1998) tvrdí, že moderné poľnohospodárstvo nemožno považovať za izolované odvetvie národného hospodárstva, ale za jeho integrovanú súčasť. V zmysle teórie sektorov patrí do primárneho sektora národného hospodárstva a v ekonomicky málo rozvinutých krajinách zamestnáva podstatnú časť pracovných síl a je hlavným zdrojom hrubého domáceho produktu.

Šimo (2000) uvádza, že rozvoj poľnohospodárstva a potravinárstva v SR predpokladá tri časové horizonty:

- obdobie stabilizácie, roky 2000 – 2005, v tomto období sa predpokladá stabilizovať odvetvia najmä nápravou jeho dôchodkového deficitu,
- obdobie prípravy odvetvia na vstup do Európskej únie, roky 2003 – 2005, počas tohto obdobia by malo dôjsť k zvýšeniu konkurencieschopnosti poľnohospodárskych a potravinárskych produktov, ďalej k zmene agrárnych

---

trhových inštitúcií a podporných nástrojov v súlade s organizačnými normami platnými v EÚ,

- obdobie po vstupe SR do EÚ, roky 2006 – 2010, kedy sa v plnom rozsahu uplatní aj v našich podmienkach spoločná poľnohospodárska politika EÚ.

Vychádzajúc zo spoločensko-historického vývoja ako aj strategických cieľov a úloh súčasnej agrárnej politiky Slovenska, uvádza **Paška (2004)** nasledovné funkcie poľnohospodárskej výroby:

- *Výrobná funkcia* spočíva v zhodnotení prírodno-klimatických podmienok, najmä produkčnej účinnosti pôdy, efektívneho využitia výrobných zdrojov a existujúcej kapitálovej vybavenosti pre dosiahnutie potrebnej poľnohospodárskej produkcie a následného zisku. Prítom je potrebné využiť charakter trhových podmienok s ohľadom na miestny, regionálny, národný, resp. nadnárodný trh.
- *Národohospodárska funkcia* spočíva v príspevku z využívania poľnohospodárskej pôdy, ktorý je predpokladom alebo priamo pomáha k rozvoju iných hospodárskych odvetví.
- *Ekonomická funkcia* spočíva v príspevku odvetvia pri tvorbe masy HDP a tiež pri tvorbe zdrojov na akumuláciu, investície a spotrebu.
- *Sociálna funkcia* spočíva v prínose odvetvia pri riešení celkovej zamestnanosti a využívaní disponibilných pracovných zdrojov. Nezanedbateľný je aj prínos odvetvia pri demografickej reprodukcii obyvateľstva a jeho vplyv na procesy migrácie a mobility obyvateľstva.
- *Kultúrna funkcia* spočíva v úlohe odvetví poľnohospodárskej výroby daného územia pomôcť zachovať historickú štruktúru osídlenia, stavebných pamiatok, sídelných spoločenstiev a pod.
- *Ekologická funkcia* je daná využívaním takej poľnohospodárskej pôdy a zabezpečením výroby, ktorá umožní udržanie reliéfu a charakteru krajiny, ochranu vodných zdrojov, ovzdušia i samotnej pôdy, chránených prírodných celkov a výtvorov a pod.

Špecifickým problémom rozvojových krajín je otázka rozvoja poľnohospodárstva ako prevažujúceho odvetvia a v tej súvislosti riešenie potravinového problému. V rozvojových krajinách žijú tri štvrtiny obyvateľov planéty, ale vyprodukuje sa iba 50% z celkovej poľnohospodárskej produkcie vrátane technických

---

plodín. Ak má industrializačný typ rastu smerovať k pozitívnym výsledkom, musí byť spojený nielen s rýchlejším rastom priemyslu ako služieb a poľnohospodárstva, ale každý z týchto troch segmentov musí zvyšovať produkciu rýchlejšie, ako rastie obyvateľstvo, tvrdia **Baláž a kol. (2010)**. Ďalej uvádzajú, že vývoj poľnohospodárstva rozvojových krajín zaostáva za ostatnými odvetvami ekonomiky vzhľadom na nízke tempo rastu poľnohospodárstva a na jeho klesajúcu relatívnu produktivitu. Je to podmienené špecifickými podmienkami, v akých vývoj prebiehal:

- nízka východisková úroveň ekonomického rozvoja mnohých rozvojových krajín,
- nízka východisková úroveň uspokojovania potravinových potrieb,
- vysoké tempá populačného rastu,
- nedošlo k vytvoreniu potrebných väzieb medzi poľnohospodárstvom a priemyslom.

Modernizáciou, to znamená vhodnými investíciami, spolu s aplikáciou výsledkov vedy, je možné dosiahnuť zvýšenie produktivity, čo je základným zmyslom transformácie poľnohospodárstva.

Fajtánová (2007) poukazuje, že na Slovensku sa vyskytujú aj názory na poľnohospodárstvo ako na oblasť, ktorá nie je v našej republike potrebná. Zdôvodňuje sa to tým, že v rámci globalizácie spoločnosti poľnohospodárske produkty je možné zabezpečiť z dovozu.

Podľa **Bielika (2006)** situácia v súčasnom poľnohospodárstve poukazuje na skutočnosť, že sociálne cítenie manažmentov poľnohospodárskych podnikov je silnejšie ako ekonomické výsledky podnikania a väčšinou zásadných podnikateľských rozhodnutí je kompromisom medzi čistou ekonomickou racionalitou a sociálnou zodpovednosťou podniku voči svojim vlastníkom, zamestnancom a vonkajšiemu prostrediu. Tento stav je vyvolaný vysokým podielom sociálnych istôt, resp. jediných, ktoré poľnohospodárske podniky fungujúce na princípe družstevného vlastníctva vidieckej populácii prinášajú.

Šimo (2006) udáva, že poľnohospodársko – potravinársky komplex je zložitý systém, v ktorom pôsobia vzájomne viaceré faktory na pracovné prostriedky, predmety a ľudské zdroje. Vertikálne väzby medzi výrobou, spracovaním a predajom vytvárajú špecifické zvláštnosti výrobného procesu potravín, a preto k nim treba pristupovať diferencovane. V prevažnej miere ide o produkty biologického charakteru, ktoré

---

podliehajú kvalitatívnym zmenám. Poznanie špecifických zvláštností v reprodukčnom procese, ako i činností spojených s manipuláciou, skladovaním a predajom je predpokladom úspešnosti rozvoja poľnohospodársko – potravinárskej výroby.

V slovenskom poľnohospodárstve bola v minulom období v porovnaní s vyspelými európskymi krajinami vysoká zamestnanosť. Príčin, ktoré ovplyvňovali zamestnanosť v poľnohospodárskej prvovýrobe, bolo viac. Medzi najzávažnejšie možno označiť nízky stupeň technicko-technologického zabezpečenia rastlinnej a živočíšnej výroby. Výkonnosť pracovných súprav a početnosť pracovných operácií významnou mierou ovplyvňovali úroveň organizácie práce a tým prácnosť jednotlivých komodít (**Žaja, 1999**).

Kudláč (2003) poukazuje, že v súvislosti so zamestnanosťou sa často hovorí o troch pojmoch:

- *Plná zamestnanosť*, pod ktorou sa rozumie úplná zamestnanosť všetkého práceschopného obyvateľstva.
- *Efektívna zamestnanosť*, je zamestnanosť, pri ktorej sa efektívne (hospodárne) využíva pracovná sila, čiže zamestnaný je ten, kto je účelne využitý.
- *Prezamestnanosť* znamená „umelé“ udržiavanie vysokého stupňa zamestnanosti aj napriek neefektívnemu využívaniu pracovníkov (neefektívna zamestnanosť). Typická pre bývalé socialistické štáty.

Árendáš (2007) vysvetľuje, že stav v ekonomike, keď ide o plné využitie zdrojov pracovných síl v súlade s ich kvalifikáciou, a zároveň o také využitie pracovných síl, ktoré spĺňa požiadavku efektívnosti, nazývame plná zamestnanosť. Plnú efektívnu zamestnanosť možno dosiahnuť, keď sa odstráni zamestnanosť, ktorá súvisí s neefektívnymi ekonomickými činnosťami, (pokiaľ ide o hospodárstvo) a zrušia sa spoločensky neužitočné pracovné miesta v nadstavbovej oblasti. V ekonomickej praxi dosiahnuť takýto stav je prakticky nemožné.

Ako uvádza **Lisý a kol. (2000)**, všetko práceschopné obyvateľstvo sa člení na 3 základné skupiny:

- *Zamestnaní* – sú ľudia, ktorí vykonávajú akúkoľvek platenú prácu, ale aj tí, ktorí majú prácu, nepracujú však pre chorobu, štrajk alebo dovolenku.
- *Nezamestnaní* – ide o ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu, alebo sa chcú vrátiť do práce. Aby bol niekto považovaný za

---

nezamestnaného, musí byť zaregistrovaný v sprostredkovateľniach práce (v SR na úradoch práce). Zamestnaní a nezamestnaní tvoria pracovnú silu.

- *Všetci ostatní*, ktorí nie sú súčasťou pracovnej sily. Ide teda o tú časť dospelého obyvateľstva, ktorá navštevuje školu, vedie domácnosť, nemôže pracovať pre chorobu – je v invalidnom dôchodku, alebo jednoducho vôbec prácu nehľadá.

Podľa **Samuelsona a Nordhausa (2000)** vysoká nezamestnanosť je ekonomický i sociálny problém. Ekonomický problém je to preto, lebo predstavuje stratu cenných zdrojov. Nezamestnanosť je najväčší sociálny problém, pretože zapríčiňuje veľké útrapy, keď nezamestnaní zápasia s poklesom dôchodkov. V obdobiach vysokej nezamestnanosti sa ekonomická bieda prehľbuje a ovplyvňuje ľudské emócie a životy rodín. Keď sa zvyšuje miera nezamestnanosti, ekonomika vlastne stráca statky a služby, ktoré by mohli vyrobiť nezamestnaní robotníci.

Všeobecne platí, že v posledných rokoch klesol počet pracovníkov v poľnohospodárskych družstvách a štátnych podnikoch. V ostatných podnikateľských formách, predovšetkým v obchodných spoločnostiach došlo k zvýšeniu zamestnanosti. Pokles pracovných síl v poľnohospodárstve nebol na celom našom území rovnomerný. Poľnohospodárstvo jednoznačne najviac znížilo zamestnanosť z hľadiska odvetvovej štruktúry národného hospodárstva (**Zoborský, 2006**).

1.2. Práca, pracovné sily a trh práce

Vincúr a kol. (2007), trh práce je jednou zo súčasti trhového hospodárstva, riadi a formuje sa podľa základných pravidiel, ktoré patria k fungovaniu samotného trhu. Prostredníctvom trhu práce je realizovaná rovnováha medzi disponibilnými zdrojmi – ponukou a potrebami pracovných síl – dopytom. Jadrom trhu práce je dopyt, ktorý je determinovaný teóriou podnikov a správaním sa zamestnávateľov, a na opačnej strane je ponuka práce vychádzajúca zo slobodného rozhodovania jednotlivca v závislosti od jeho potrieb.

Nerovnováha na trhu práce spôsobuje nezamestnanosť, prípadne prezamestnanosť.

Keďže práca je jedným z kľúčových faktorov ekonomiky, zaraďuje ekonomická teória trh práce k trhom výrobných faktorov.

Na trhu práce vystupujú tri základné subjekty:

- domácnosti, ktorých členovia predstavujú ponuku pracovnej sily,
- podniky,
- štát ktorý tvorí dopyt po práci.

Ponuka práce a dopyt po práci tvoria jadro trhu práce.

Frank a Bernanke (2003) pripomínajú, že kľúčovým ukazovateľom trhu práce je miera nezamestnanosti, čo je percento ľudí, ktorí by boli radi zamestnaní, ale nemôžu si nájsť prácu. Keď je miera nezamestnanosti vysoká, je ťažké získať prácu a zamestnaní ľudia ťažko dostanú zvláštne odmeny alebo vyššiu mzdu.

Višňovský, Nagyová a Šajbidorová (2008) uvažujú ľudské zdroje významným nositeľom budúcich úspechov organizácie. Podnik, ktorý sa zaoberá ľudskými zdrojmi, ich schopnosťami, flexibilitou, komunikáciou, vzdelávaním, tvorivým myslením môžu na trhu získať poprednú pozíciu.

Samuelson a Nordhaus (2000) definujú štatút pracovnej sily takto:

Ľudia, ktorí majú prácu, sú zamestnaní, ľudia bez práce, ktorí hľadajú prácu, sú nezamestnaní, ľudia bez práce, ktorí nehľadajú prácu, sú mimo pracovnej sily. Miera nezamestnanosti je počet nezamestnaných delený celkovou pracovnou silou.

Ďalej uvádzajú, že v trhovej ekonomike je väčšina výrobných faktorov v súkromnom vlastníctve. Ľudia „vlastnia“ svoju prácu v tom zmysle, že kontrolujú jej vynakladanie, tento rozhodujúci „ľudský kapitál“ sa však v súčasnosti dá len prenajať a nie predať.

Podľa **Pašku (2004)** pracovník zosobňuje súhrn fyzických a duševných schopností, ktorými je človek vybavený a ktoré využíva v procese výroby materiálnych hodnôt, alebo pri výkone inej spoločensky prospešnej práce alebo činnosti.

Vývoj počtu pracovníkov v poľnohospodárstve je ovplyvňovaný:

- substitúciou živej práce zhmotnenou,
- materiálno-technickým a investičným zabezpečením výrobných odvetví v poľnohospodárstve,
- uplatňovaním prvkov vedecko-technického rozvoja v poľnohospodárstve.

Šlosár, Šlosárová a Majtán (2002) označujú prácu ako cieľavedomú činnosť človeka zameranú na tvorbu materiálnych i nemateriálnych statkov a služieb, ktoré uspokojujú jeho potreby. Môže ísť pritom o fyzickú (telesnú) alebo duševnú prácu,

---

o kvalifikovanú alebo nekvalifikovanú prácu. Práca predstavuje tiež najvýznamnejší výrobný faktor, ktorý má svoj osobitný druh trhu – trh práce. Na trhu práce sa stretáva ponuka (robotníci a ostatní pracujúci) a dopyt (zamestnávateľia) a na základe toho sa stanovuje cena práce, t.j. mzda.

Vetráková a kol. (2007), práca je cieľavedomá činnosť zameraná na uspokojovanie ľudských potrieb. Práca, ktorá má ekonomický zmysel a cieľ (pracovná činnosť), sa vykonáva na pracovnom mieste. Bez práce nie je možné vyrobiť žiadny produkt. Práca sa viaže na človeka zapojeného do pracovného procesu, ktorý plní pracovné úlohy v súlade so svojím potenciálom a predpokladmi na vykonávanie práce.

Ľudské zdroje zabezpečujú existenciu a rozvoj podniku spolu s finančnými, materiálnymi a informačnými zdrojmi. Majú oproti iným zdrojom niekoľko zvláštností. Ľudské zdroje sú najdrahšie a najpodstatnejšie zdroje, ale prinášajú so sebou aj riziko. Sú hybnou silou organizácie, lebo pracujú so všetkými zdrojmi v podniku. Kvalitní pracovníci znamenajú pre podnik prínos, robia podnik konkurencieschopnejšími.

Árendáš a kol. (1999) hovorí, že práca je cieľavedomá a uvedomelá ľudská činnosť, ktorej nositeľom je človek so svojimi fyzickými a duševnými vlastnosťami. Účinnosť tohto výrobného faktora možno aktívne ovplyvniť tým, že množstvo a kvalitu disponibilnej práce zvyšujeme buď rastom kvalifikácie, alebo lepším vybavením práce výrobnými nástrojmi.

Gážiova (2005) tvrdí, že dopyt po práci môžeme analyzovať na troch úrovniach:

- na úrovni podniku, kde sledujeme, ako rast mzdy (platu) za konkrétnu prácu ovplyvní zamestnanosť v danom podniku, t.j. individuálny dopyt,
- na úrovni odvetvia, kde sledujeme vplyv rastu miezd (platov) určitej práce na mieru zamestnanosti v celom odvetví, t.j. trhový dopyt,
- na úrovni národného hospodárstva, kde sledujeme, ako ovplyvní rast miezd (platov) určitú prácu v celej krajine.

Kachaňáková a kol. (2007) vysvetľujú, že zamestnanci predstavujú prioritný aktuálny zdroj efektívnej činnosti a prosperity podniky. Toto tvrdenie však nemožno chápať vo všeobecnosti. Jeho platnosť sa odvíja od toho, ako sú zamestnanci na túto svoju úlohu pripravení a aké podmienky sa im utvoria na jej naplnenie.

Ak hovoríme o ľudskom zdroji v podniku, rozumieme tým celý ľudský potenciál. Tvoria ho nielen počet a štruktúra zamestnancov, ale aj také aspekty, akými sú

---

vzdelanosť a kultúra, medziľudské vzťahy, schopnosť spolupráce, vnímanie sociálnych a ekologických faktorov prostredia a pod.

Kupkovič a kol. (2003) uvádzajú, že jedným zo základných potenciálnych výrobných faktorov, ktoré aktívne pôsobia vo výrobnom procese a odovzdávajú v ňom svoj výkon, je pracovná sila. Pod týmto pojmom rozumieme využívanie fyzických a psychických vlastností človeka k realizácii podnikových cieľov.

Človek a jeho tvorivé schopnosti majú pre fungovanie podniku rozhodujúci význam. Na aktivizáciu ľudského činiteľa a teda na pracovné výsledky pôsobí komplex faktorov, a to predovšetkým vlastné schopnosti človeka, jeho kvalifikácia, povaha vykonávanej práce a jej ocenenie, ale aj organizácia práce, pracovné a mimopracovné podmienky.

Podľa **Buchtú (2005)** sa pracovná sila v poľnohospodárstve v roku 2004 vykrištaližovala do dvoch štrukturálnych typov:

- právne inštitucionalizované štruktúry, sú tvorené predovšetkým farmami právnických a fyzických osôb. Až 90% pracujúcich v poľnohospodárstve má status zamestnanca.
- Neformálne typy hospodárskych jednotiek, ktoré tvoria 63 500 domácností spĺňajúcich podmienky pre farmy, ktoré považujeme za tzv. samozásobiteľské farmy.

1.3. Mzdy

Podľa **Vincúra a kol. (2007)**, úlohou pracovných síl na trhu práce je poskytovať pracovné služby vo výrobnom procese. Za tieto služby sa platí mzda, ktorá je cenou za prácu.

Pri posudzovaní pracovných zárobkov ekonómovia radi skúmajú priemernú reálnu mzdu, ktorá predstavuje kúpnu silu jednej hodiny práce alebo peňažnú mzdu vydelenú životnými nákladmi, uvádzajú **Samuelson a Nordhaus (2000)**.

Lisý a kol. (2000) udávajú, že mzda je cenou práce, ktorá je výsledkom fungovania trhu, vzťahom vyplývajúcim z ponuky práce a dopytu po práci. Kategória „mzda“ je všeobecný výraz pre mzdy, platy a ostatné formy odmen a kompenzácií za prácu. Navonok mzda vystupuje v dvoch základných formách. Prvou formou mzdy bola historicky i logicky časová mzda. Z nej sa postupne odvodila úkolová mzda, ktorá je vlastne premenenou formou časovej mzdy.

Časová mzda je forma mzdy, ktorá vyjadruje odmenu za určitý čas (za hodinu, deň, týždeň, mesiac) – podľa toho rozlišujeme hodinovú, dennú, týždennú, mesačnú mzdu. Pri časovej mzde vymedzujeme celkovú sumu mzdy a cenu práce jednej časovej jednotky (hodiny).

Úkolová mzda je modifikáciou časovej mzdy. Pri jej určení sa vychádza z priemerného počtu výrobkov, ktoré pracovník vyrobí za určitý čas.

Suma peňazí, ktorú pracovník dostáva, sa označuje ako nominálna mzda, pričom nezáleží na forme, môže ísť o časovú alebo úkolovú mzdu.

Suma tovarov a služieb, ktoré si pracovník za svoju nominálnu mzdu môže kúpiť, predstavuje reálnu mzdu. Reálna mzda je ukazovateľom spotreby pracovníka, je rozhodujúca pre jeho životnú úroveň.

Čunderlík (1996) definuje mzdu ako peňažnú, v niektorých prípadoch ako nepeňažnú odmenu za závislú činnosť osoby. Poznáme rôzne pomenovania mzdy ako platy pre úradníkov, žold pre vojakov, gáža či odmena pre služobníctvo.

Felderer a Homburg (1995) hovoria, že cenová úroveň na trhu práce je daná, taktiež je k dispozícii len nominálna mzda. Reálna mzda pri danej cenovej hladine znamená príliš vysokú nominálnu mzdu, z toho vyplýva previs ponuky, teda nezamestnanosť. Podľa klasicko-neoklasickej teórie sú teraz niektorí nezamestnaní ochotní pracovať za nižšiu nominálnu mzdu, takže sa ponúkajú za nižšiu mzdu ako práve zamestnaní, je tiež možné, že zamestnávateľia môžu teraz presadiť zníženie nominálnej mzdy.

Šlosár, Šlosárová a Majtán (2002) definujú mzdu ako odmenu za prácu. Niekedy sa používa alternatívny pojem „plat“, najmä vtedy, keď sa mzda vypláca za dlhšie obdobie (napr. mesiac). V trhových ekonomikách je mzda v podstate cenou práce a jej výška závisí od situácie na trhu práce – od ponuky a dopytu po pracovnej sile. Konkrétna výška mzdy sa určuje pri odmeňovaní pomocou mzdových sústav.

Kupkovič a kol. (2003) poukazuje, že okrem časovej a úkolovej mzdy, rozoznávajú ďalšie formy základnej mzdy: podielovú – vysoko motivačná forma mzdy pre niektoré druhy činností (základom je stanovenie podielu odmeny pre pracovníka na vytvorenom prínose) a kombinačnú formu mzdy.

Medzi doplnkové formy miezd patria:

- Prémie, odmeny – zodpovedajú plneniu konkrétnych úloh,

-
- Príplatky ku mzde – reagujú na špecifické práce,
  - Osobné ohodnotenie – ocenenie dlhodobej spoľahlivosti výkonnosti pracovníka,
  - Podiely na hospodárskom výsledku – vyjadrujú zainteresovanosť pracovníka na použiteľnom zisku.

Paška a Gajdoš (2006) uvádzajú, že mzda je odmena za vykonanú prácu jednotlivých zamestnancov, organizácií, t.j. cena práce ako výrobného faktora.

Definícia mzdy:

- Mzda je cena práce,
- Zákon o mzde definuje mzdu nasledovne: mzdou sa rozumie peňažné plnenia, alebo plnenia peňažnej hodnoty (naturálna mzda) poskytované zamestnávateľom zamestnancovi za prácu.

V podmienkach trhovej ekonomiky výška mzdy závisí od konkrétnej situácie na trhu práce, od účasti zamestnanca na výrobnom procese a od efektívnosti podnikania.

Podľa **Majtána a kol. (2005)**, úroveň mzdy podmieňujú rozličné faktory, najmä:

- Situácia na trhu práce (prebytok, resp. nedostatok zamestnancov určitej profesie vplýva na úroveň jednotlivých zložiek mzdy).
- Požiadavky daného pracovného miesta a jeho postavenie v podnikovej hierarchii (vyjadrujú sa prostredníctvom mzdovej tarify).
- Výsledky práce a pracovné správanie zamestnanca (vyjadrujú sa prostredníctvom mzdových foriem).
- Mimoriadne pracovné podmienky na danom pracovnom mieste (zohľadňujú sa prostredníctvom príplatkov a mzdových zvýhodnení).
- Platné zákony, predpisy i výsledky kolektívneho vyjednávania v oblasti odmeňovania.

Žaja (2007) tvrdí, že pokles priemerných miezd v pôdohospodárstve sa začal od roku 1993, keď sa začala postupne prehľbovať mzdová parita k priemeru národného hospodárstva. Nepatrné zvýšenie nastalo v roku 1999, keď sa priemerné mzdy v pôdohospodárstve zvýšili o 0,4%. Takýto trend si slovenské pôdohospodárstvo udržiavalo do roku 2002, keď sa podiel oproti národnému hospodárstvu opäť znížil.

---

2. Cieľ práce

Hlavným cieľom mojej bakalárskej práce je analýza vývoja zamestnanosti a miezd v slovenskom poľnohospodárstve. Analyzovaným obdobím sú roky 2007 – 2009. Základom pre správnu analýzu sú dostatočné informácie o vývoji miezd a zamestnanosti v národnom hospodárstve SR, ako aj v jednotlivých odvetviach hospodárstva, hlavne v poľnohospodárstve. Vzhľadom na prechod Slovenskej koruny na Euro sme museli údaje za roky 2007 a 2008 prepočítať konverzným kurzom 30,1260 SKK za EUR. Analýzu sme zamerali na vzájomne porovnanie krajov SR, ako aj porovnanie jednotlivých krajov s priemerom SR.

Na základe hlavného cieľa sme stanovili nasledujúce parciálne ciele:

- Zhodnotiť vývoj zamestnanosti v národnom hospodárstve SR
- Zhodnotiť vývoj priemerných miezd v národnom hospodárstve
- Analyzovať vývoj zamestnanosti v poľnohospodárstve SR a porovnať ho s vývojom zamestnanosti v národnom hospodárstve
- Analyzovať vývoj priemerných miezd v poľnohospodárstve a porovnať ho s vývojom priemerných miezd v národnom hospodárstve SR.

---

3. Metodika práce a metódy skúmania

Vývoj zamestnanosti a miezd v slovenskom poľnohospodárstve sme spracovali na základe získaných údajov zo Štatistického úradu SR a z ostatných knižných zdrojov. Údaje za roky 2006, 2007 a 2008 sme museli prepočítať zo Slovenskej koruny na Euro konverzným kurzom 30,1260 SKK za Euro. Údaje z roku 2006 sme potrebovali na vyjadrenie zmeny v roku 2007, aby naša analýza vývoja bola kompletná. Niektoré údaje v tabuľkách sme museli sami počítať, pretože v použitých zdrojoch neboli zdokumentované.

Použité zdroje:

1. Internetové zdroje – Štatistický úrad SR
2. Knižné zdroje
3. Zborníky a časopisy zaoberajúce sa danou problematikou

Metodický postup:

1. Preštudovanie knižnej literatúry vhodnej k téme bakalárskej práce
2. Získanie potrebných údajov zo ŠÚ SR
3. Výpočet potrebných údajov pre porovnanie jednotlivých krajov a zmien v sledovanom období
4. Porovnanie jednotlivých krajov SR navzájom, ako aj s priemerom SR
5. Zhodnotenie vývoja miezd a zamestnanosti v národnom hospodárstve a v poľnohospodárstve za analyzované obdobie
6. Záver

Metódy skúmania:

1. Preštudovanie odbornej literatúry
2. Analýza, syntéza
3. Vlastné výpočty
4. Komparácia (porovnávanie) jednotlivých krajov.

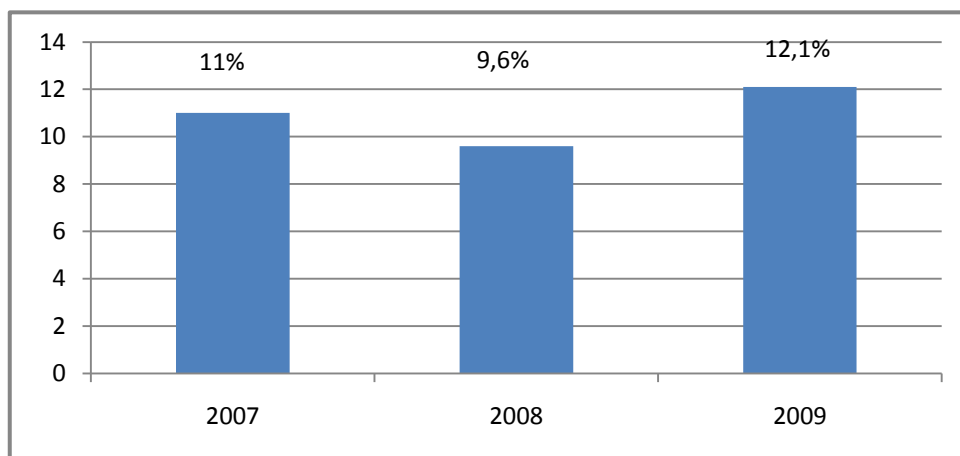
4. Výsledky práce

Vo vlastnej práci sme vypracovali ako sa vyvíjali mzdy a zamestnanosť v celom hospodárstve SR a porovnávali sme to s priemernými mzdami a zamestnanosťou v poľnohospodárstve. Analyzovaným obdobím boli roky 2007 – 2009.

4.1. Zamestnanosť a nezamestnanosť v hospodárstve v r. 2007-2009

Ako môžeme z grafu č. 1 vidieť, nezamestnanosť na Slovensku bola v roku 2007 na úrovni 11%. V roku 2008 sa nezamestnanosť ešte znížila aj vďaka zahraničným investorom na úroveň 9,6%, čo je medziročný pokles o 1,4%. V roku 2009 sa už naplno prejavila hospodárska kríza a jej dopad na trh práce, čo spôsobilo nárast nezamestnanosti o 2,5% na úroveň 12,1%.

Graf č.1: Nezamestnanosť 2007 – 2009

Zdroj: Štatistický úrad SR

V roku 2007 bolo na Slovensku zamestnaných 2 357 300 osôb. V roku 2008 sa tento počet o 75 600 osôb zvýšil a dosiahol úroveň 2 433 800 zamestnaných osôb. V roku 2009 prišlo o prácu približne 68 000 osôb, zamestnaných bolo 2 365 800 osôb.

4.1.1. Zamestnanosť v hospodárstve podľa krajov SR

Slovensko sa administratívne člení na 8 krajov a 79 okresov. Poznáme Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský a Košický samosprávny kraj. Každý kraj ma osobitnú štruktúru pracovných príležitostí a preto hodnoty zamestnanosti v jednotlivých krajoch na Slovensku sa odlišujú. Najrozvinutejším krajom na Slovensku ostáva naďalej Bratislavský kraj, kde je aj najvyššia zamestnanosť v rámci Slovenskej republiky.

Tabuľka č.1: Zamestnanosť v roku 2007

Kraj	Počet zamest. osôb	Podiel kraja na zamestnanosti SR v %	Zmena2007/2006	
			Počet osôb	Podiel v %
Bratislavský	324,4	19,4	7	0
Trnavský	271,3	10,4	6,8	0
Trenčiansky	278,0	11,5	-2	0
Nitriansky	312,4	11,7	14,7	0
Žilinský	299,2	12,3	5,1	0
Banskobystrický	259,6	10,3	2,1	0
Prešovský	323,9	11,4	14,7	0
Košický	288,6	12,9	7,6	0
SR spolu	2 357,3	100,0	55,9	-

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v tis. osôb

V tabuľke č. 1 je zaznamenaná štruktúra zamestnanosti v regiónoch Slovenska, ktorá sa v roku 2007 oproti predchádzajúcemu obdobiu výraznejšie nemenila. Nadväzuje ekonomicky, ale čiastočne aj historicky na štruktúru výroby v jednotlivých okresoch a krajoch SR. V roku 2007 bolo na Slovensku zamestnaných 2 357 300 osôb vrátane osôb na riadnej materskej dovolenke, profesionálnych príslušníkov ozbrojených zložiek a pracujúcich v zahraničí. Najviac zamestnaných osôb bolo v Bratislavskom kraji - 324 400, nasleduje Prešovský kraj – 323 900 zamestnaných osôb. Najmenej zamestnaných osôb bolo v Banskobystrickom kraji – 259 600. Oproti roku 2006 sa vo všetkých krajoch SR zvýšil počet zamestnaných osôb okrem jediného kraja.

V Trenčianskom kraji poklesla zamestnanosť o približne 2000 osôb. Najviac stúpila oproti predchádzajúcemu obdobiu v Nitrianskom a Prešovskom kraji.

Podiel jednotlivých krajov na zamestnanosti v rámci SR sa oproti predchádzajúcemu obdobiu absolútne nemenil ani v jednom z osem krajov na Slovensku. Bratislavský kraj sa podieľa na zamestnanosti SR najvyššou mierou – 19,4%. Ďalej nasleduje Košický kraj s podielom 12,9% a na treťom mieste ostal z roku 2006 Žilinský kraj s podielom 12,4%. Najnižší podiel zamestnanosti majú Trnavský (10,4%) a Banskobystrický kraj s podielom 10,3%.

Najvyššia miera nezamestnanosti bola v roku 2007 opäť v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji, čo sa podstatne odzrkadľuje aj vo vývoji zamestnanosti v týchto krajoch. Trh práce v jednotlivých regiónoch je výrazne ovplyvnený mierou nezamestnanosti na celom území SR, tvorbou nových pracovných príležitostí, dochádzkou za zamestnaním do iných regiónov SR, prípadne do zahraničia.

Tabuľka č.2: Zamestnanosť v roku 2008

Kraj	Počet zamest. osôb	Podiel kraja na zamestnanosti SR v %	Zmena2008/2007	
			Počet osôb	Podiel v %
Bratislavský	333,4	19,2	9	-0,2
Trnavský	278,6	10,4	7,3	0
Trenčiansky	285,5	11,7	7,5	0,2
Nitriansky	328,7	12,0	16,3	0,3
Žilinský	310,9	12,2	11,7	-0,1
Banskobystrický	267,4	10,2	7,8	-0,1
Prešovský	326,1	11,4	2,2	0
Košický	303,2	12,9	14,6	0
SR spolu	2 433,8	100,0	76,5	-

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v tis. osôb

V tabuľke č. 2 vidíme, že v roku 2008 bolo na Slovensku zamestnaných 2 433 800 osôb vrátane osôb na riadnej materskej dovolenke, profesionálnych príslušníkov ozbrojených zložiek a pracujúcich v zahraničí, čo predstavuje medziročný

rast o 3,25%, čo je o približne 76 500 zamestnaných osôb viac. V roku 2008 rástla zamestnanosť vo všetkých krajoch SR. Najvýraznejší nárast zaznamenal Nitriansky kraj, o 16 300 osôb viac zamestnaných ako v predchádzajúcom roku. Výrazný rast zaznamenali aj Košický (14 600 osôb) a Žilinský kraj, kde stúpila zamestnanosť o 11 700 osôb. Najnižší rast zamestnanosti zaznamenal v roku 2008 Prešovský kraj, kde pribudlo iba 2 200 zamestnaných osôb.

Najvyšší podiel na zamestnanosti na Slovensku si aj v tomto roku udržal Bratislavský kraj, ktorý dosiahol podiel 19,2%, čo predstavuje medziročný pokles o 0,2%. Pokles zaznamenali aj Žilinský a Banskobystrický kraj, zhodne po 0,1%. Nárast zaznamenali Nitriansky (0,3%) a Trenčiansky kraj o 0,2%. Podiely ostatných krajov zostali v roku 2008 nezmenené.

Tabuľka č.3: Zamestnanosť v roku 2009

Kraj	Počet zamest. osôb	Podiel kraja na zamestnanosti SR	Zmena2009/2008	
			Počet osôb	Podiel v %
Bratislavský	331,9	20,8	-1,5	1,6
Trnavský	273,3	11,0	-5,3	0,6
Trenčiansky	273,4	11,2	-12,1	-0,5
Nitriansky	305,3	11,3	-23,4	-0,7
Žilinský	297,7	11,7	-13,2	-0,5
Banskobystrický	258,5	10,3	-8,9	0,1
Prešovský	321,1	11,2	-5	-0,2
Košický	304,6	12,5	1,4	-0,4
SR spolu	2 365,8	100,0	-68	-

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v tis. osôb

SR prešla v roku 2009 historicky prvou hospodárskou recesiou od svojho vzniku. Prepád hospodárstva dosiahol podľa ŠÚ SR 4,7% v stálych cenách. K poklesu prispel nižší domáci dopyt, hlavne zníženie investícií a pokles stavu zásob. Najvýznamnejší pokles HDP zaznamenala slovenská ekonomika v 1. štvrtroku roka 2009 (-5,7%),

---

pokles pokračoval aj v 2. štvrtroku roka 2009 (-5,5%), v 3. štvrtroku to bolo -4,9% a v poslednom kvartáli roka 2009 sa pokles spomalil na -2,6%.

Na trhu práce sa táto hospodárska kríza prejavila rastom nezamestnanosti, teda aj poklesom zamestnanosti a veľmi nízkym rastom priemerných miezd.

Podľa tabuľky č. 3 bolo v roku 2009 na Slovensku zamestnaných 2 365 800 osôb vrátane osôb na riadnej materskej dovolenke, profesionálnych príslušníkov ozbrojených zložiek a pracujúcich v zahraničí, čo je medziročný pokles o 2,8%, to znamená, že bolo o 68 000 osôb zamestnaných menej ako v roku 2008. Zamestnanosť poklesla vo všetkých krajoch SR, s výnimkou Košického, kde zamestnanosť vzrástla o 1 400 zamestnaných osôb. Najvýraznejší pokles zaznamenal Nitriansky kraj, až o 23 400 zamestnaných osôb. Výrazne klesla aj zamestnanosť v Žilinskom kraji (-13 200) a v Trenčianskom kraji (-12 100).

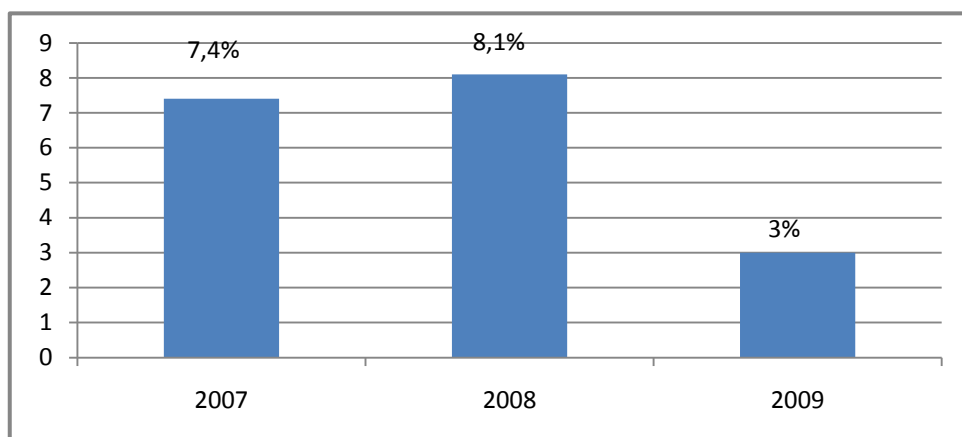
Najväčší podiel na zamestnanosti Slovenska si udržal Bratislavský kraj s podielom 20,8%, čo predstavuje medziročný nárast o 1,6%. Svoj podiel si zvýšil aj Trnavský kraj (0,6%). Ostatné kraje dosiahli prepad v podiely na celkovej zamestnanosti SR. Najvyšší zaznamenal Nitriansky kraj, až o 0,7%.

4.2. Priemerná mzda v hospodárstve v rokoch 2007 – 2009

Priemerné mzdy udávajú priemernú mesačnú úroveň miezd zamestnanca, v EUR, za celú ekonomiku Slovenskej republiky (bez manažérskych a podnikateľských príjmov). Priemerná mesačná mzda za štvrtrok zahŕňa hrubú mzdu, ktorá pozostáva zo základného platu, odmien, príplatkov za prekážky v práci a nadčasy a iných príplatkov, náhrad miezd a naturálnych miezd.

Výška mzdy závisí od mnohých faktorov. V prvom rade je to od situácie na trhu práce. Ak je nízka ponuka práce, tak nie je priestor na významné zvyšovanie miezd pracovníkov. Ak je však vyššia ponuka práce, tak je tu priestor na zvyšovanie plátov. Výška mzdy závisí v neposlednom rade aj od vykonávanej práce a profesie a samozrejme aj od regiónu. Na Slovensku sú známe veľké rozdiely v mzdách medzi Bratislavským krajom a ostatnými krajmi SR.

Graf č.2: Rast priemernej mzdy 2007 – 2009

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z grafu č.2 vyplýva, že v roku 2008 rástla priemerná mzda o 8,1%, avšak v roku 2009 sa rast spomalil v dôsledku hospodárskej krízy o 5,1% a dosiahol úroveň 3%.

4.2.1. Vývoj priemernej mzdy v hospodárstve podľa krajov SR

V nasledujúcich tabuľkách môžeme vidieť ako sa menila mzda v národnom hospodárstve SR v rokoch 2007, 2008 a 2009 v jednotlivých krajoch SR. Tempo rastu priemernej mzdy bolo v každom kraji iné.

Tabuľka č.4: Priemerná mzda v hospodárstve SR v roku 2007

Kraj	Výška mzdy	Index SR = 100	Zmena 2007/2006
Bratislavský	876,9	131,1	51,7
Trnavský	635,8	95,1	51,3
Trenčiansky	582,6	87,1	38,8
Nitriansky	551,3	82,4	40,3
Žilinský	558,8	88,1	13,2
Banskobystrický	559,7	83,7	40
Prešovský	497,9	74,5	30,3
Košický	626,8	93,7	31,6
SR - priemer	668,7	100	45,9

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v EUR

Tabuľka č. 4 uvádza, že v roku 2007 bola priemerná mzda v hospodárstve SR 668,7 EUR. Medziročne mzda vzrástla o 7,4%, teda o 45,9 EUR. Najvyššia mzda v roku 2007 bola v Bratislavskom kraji, kde dosiahla úroveň 876,9 EUR. Potom nasleduje Trnavský kraj, kde mzda dosiahla výšku 635,8 EUR. Z tabuľky 4 vyplýva, že vyššiu mzdu ako je priemerná, dosahuje len Bratislavský kraj. Ostatné kraje sa nachádzajú pod úrovňou priemernej mzdy. K priemernej mzde sa najviac približuje Trnavský kraj. Bratislavský kraj má o 31,1% vyššiu mzdu ako je priemerná, Trnavský kraj dosahuje 95,1% priemernej mzdy v hospodárstve SR za rok 2007. Najviac si v roku 2007 priplesli obyvatelia Bratislavského a Trnavského kraja, o takmer 52 EUR mesačne, najmenej obyvatelia Žilinského kraja, približne o 13,2 EUR. Najmenej k priemernej mzde sa približuje Prešovský kraj, kde výška mzdy dosiahla len 74,5% priemeru. Rozdiel v priemerných mzdách medzi Bratislavským a Prešovským krajom dosahuje 379 EUR.

Tabuľka č.5: Priemerná mzda v hospodárstve SR v roku 2008

Kraj	Výška mzdy	Index SR = 100	Zmena 2008/2007
Bratislavský	943,5	130,5	66,6
Trnavský	676,2	93,5	40,4
Trenčiansky	630,4	87,2	47,8
Nitriansky	606,4	83,9	55,1
Žilinský	646,0	89,3	87,2
Banskobystrický	600,0	83,0	40,3
Prešovský	545,7	75,5	47,8
Košický	671,9	92,9	45,1
SR - priemer	723,0	100	54,3

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v EUR

V tabuľke č. 5 vidíme, že priemerná mzda v roku 2008 dosiahla úroveň 723 EUR s medziročným rastom 8,1%, čo znamená zvýšenie miezd o 54,3 EUR. Najvyššia mzda je v Bratislavskom kraji, kde dosahuje 130,5% priemernej mesačnej mzdy – 943,5 EUR. Nasleduje Trnavský kraj s priemernou mesačnou mzdou vo výške 676,2 EUR. Trnavský kraj sa najviac približuje k priemeru Slovenska, keď dosahuje 93,5%

priemernej mzdy v hospodárstve. Najviac si v roku 2008 prilepšili obyvatelia Žilinského kraja, kde mzda vzrástla o 87,2 EUR. Nasleduje Bratislavský kraj s rastom miezd o 66,6 EUR. Najmenej si prilepšili obyvatelia Trnavského kraja, kde mzda vzrástla o 40,4 EUR. Najnižšiu úroveň dosahuje opäť Prešovský kraj, pracujúci zarobia priemerne 545,7 EUR, čo predstavuje len 75,5% priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve SR. V Prešovskom kraji si zamestnaní prilepšili v priemere o 47,8 EUR. Rozdiel medzi najvyspelejším a najzaostalejším regiónom Slovenska v mzdách predstavoval v roku 2008 397,8 EUR. To znamená, že medziročne sa tento rozdiel zvýšil o ďalších 18,8 EUR.

Tabuľka č. 6 ukazuje, že v roku 2009 na základe hospodárskej krízy, ktorá zasiahla Slovensko sa rast priemernej mzdy spomalil na 3%. Priemerná mzda stúpla o 21,5 EUR. Najviac stúpla v Prešovskom kraji, o 27,3 EUR, najmenej v Trenčianskom kraji, o 4,4 EUR. Bratislavský kraj dosiahol úroveň 130,3% priemernej mesačnej mzdy na Slovensku. Najmenšiu úroveň dosiahol opäť Prešovský kraj, len 77% priemernej mesačnej mzdy SR. Priemeru sa najviac priblížil Trnavský kraj, ktorý dosiahol 92,5% priemernej mzdy.

Tabuľka č.6: Priemerná mzda v hospodárstve SR v roku 2009

Kraj	Výška mzdy	Index SR = 100	Zmena 2008/2007
Bratislavský	969,9	130,3	26,4
Trnavský	689,0	92,5	12,8
Trenčiansky	634,8	85,3	4,4
Nitriansky	624,6	83,9	18,2
Žilinský	656,9	88,2	10,9
Banskobystrický	605,4	81,3	5,4
Prešovský	573,0	77,0	27,3
Košický	684,0	91,9	12,1
SR - priemer	744,5	100	21,5

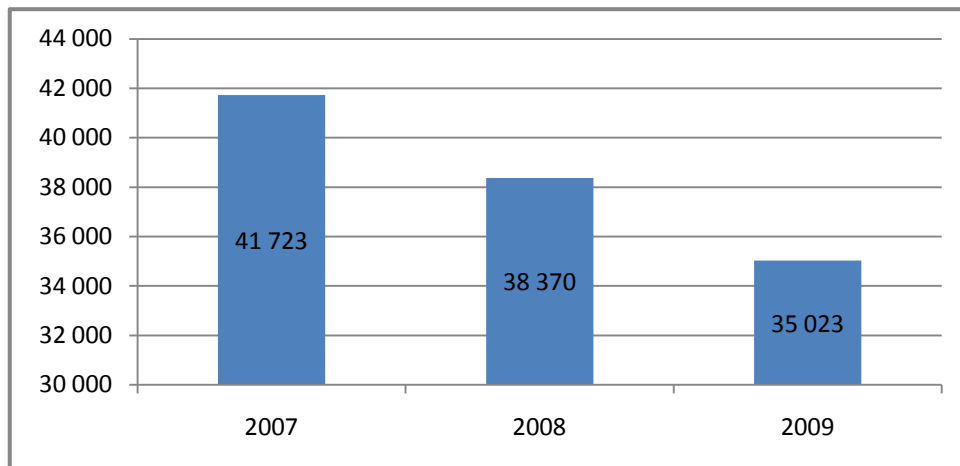
Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v EUR

4.3. Zamestnanosť v poľnohospodárstve v rokoch 2007 – 2009

Významným medzníkom slovenského poľnohospodárstva bol vstup do EÚ. Slovensko prešlo na spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ. Očakávalo sa, že spolu s čerpaním fondov z EÚ sa situácia v slovenskom poľnohospodárstve stabilizuje. No vývoj ukazuje niečo iné. Ceny vstupov do poľnohospodárstva rastú rýchlejším tempom ako výstupy a poľnohospodárskym podnikom to ešte viac zhoršuje situáciu. Čo sa týka zamestnanosti v poľnohospodárstve, tak vidíme neustály pokles pracovných síl v tomto odvetví.

Graf č.3: Vývoj počtu pracovníkov v poľnohospodárstve 2007 – 2009

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ako môžeme vidieť v grafe č.3, počet pracovníkov v poľnohospodárstve SR v sledovanom období klesal. Kým v roku 2007 pracovalo v poľnohospodárstve 41 723 osôb, v roku 2009 to bolo už len 35 023 pracovníkov. Za dva roky prišlo o svoju prácu v tomto odvetví 6 700 pracovníkov, čo sú vzhľadom na Slovensku zamestnanosť pomerne veľké čísla.

4.3.1. Vývoj zamestnanosti v poľnohospodárstve podľa krajov SR

V roku 2007 pokračoval pokles v počte poľnohospodárskych zamestnancov z predchádzajúceho obdobia ako to vidíme v tabuľke č. 7. V tomto roku pracovalo v poľnohospodárstve 41 723 osôb. Počet osôb zamestnaných v poľnohospodárstve klesol o 6,5%, teda o 2 907 pracovníkov. Najviac zamestnancov v poľnohospodárstve pracovalo v Nitrianskom kraji – 10 171 pracovníkov. Tento kraj zaznamenal pokles o 723 osôb. Na druhom mieste je Trnavský kraj, kde pracovalo v poľnohospodárstve 7 649 osôb. V roku 2007 bolo na Slovensku zamestnaných 2 357 300 ľudí, čo znamená že v poľnohospodárstve pracovalo 1,8% zamestnaných. V roku 2006 v poľnohospodárstve pracovalo 1,94% zamestnaných osôb. Najväčší pokles zamestnanosti zaznamenal Trnavský kraj. V poľnohospodárstve pracovalo o 811 pracovníkov menej. Najmenší pokles bol v Košickom kraji, kde ubudlo 100 pracovníkov. Jediný kraj zaznamenal prírastok zamestnancov v poľnohospodárstve v roku 2007 a to Banskobystrický kraj, kde vzrástol počet zamestnancov o 134 a dosiahol hodnotu 4 687 pracovníkov. V Bratislavskom kraji pracuje v poľnohospodárskych podnikoch 2 530 zamestnancov, čo je najmenej z celej SR. Tento počet klesol medziročne o 334 zamestnancov.

Tabuľka č.7: Počet zamestnancov v poľnohospodárstve v roku 2007

Kraj	Počet pracovníkov	Zmena 2007/2006
Bratislavský	2 530	-334
Trnavský	7 649	-811
Trenčiansky	4 672	-385
Nitriansky	10 171	-723
Žilinský	3 896	-174
Banskobystrický	4 687	134
Prešovský	4 586	-514
Košický	3 532	-100
SR spolu	41 723	-2 907

Zdroj: Štatistický úrad SR

Tabuľka č.8: Počet zamestnancov v poľnohospodárstve v roku 2008

Kraj	Počet pracovníkov	Zmena 2008/2007
Bratislavský	2 412	-118
Trnavský	7 214	-435
Trenčiansky	4 244	-428
Nitriansky	9 400	-771
Žilinský	3 716	-180
Banskobystrický	4 156	-531
Prešovský	3 966	-620
Košický	3 262	-270
SR spolu	38 370	-3 353

Zdroj: Štatistický úrad SR

V roku 2008 bolo na Slovensku zamestnaných 2 433 800 osôb. V poľnohospodárstve pracovalo 38 370, čo predstavuje 1,6%, ako môžeme zistiť z tabuľky č. 8. Zamestnanosť v poľnohospodárstve vzhľadom na celkovú zamestnanosť SR poklesla medziročne o 0,2%. Oproti predchádzajúcemu obdobiu pracovalo v poľnohospodárstve o 3 353 pracovníkov menej. Najväčší pokles opäť zaznamenal kraj s najvyššou zamestnanosťou v poľnohospodárstve – Nitriansky kraj, kde klesol počet pracovníkov o 771. V roku 2008 pracovalo v tomto kraji v poľnohospodárstve 9 400 pracovníkov. Na druhom mieste sa udržal Trnavský kraj, kde pracuje v poľnohospodárstve 7 214 pracovníkov. Tento kraj zaznamenal medziročný pokles o 435 osôb. Najnižší pokles zaznamenal Bratislavský kraj, kde sa znížila zamestnanosť o 118 pracovníkov. V tomto roku už poklesla zamestnanosť v poľnohospodárstve vo všetkých krajoch SR. Znížil sa aj podiel zamestnancov poľnohospodárskeho sektora na celkovom hospodárstve SR. Napriek tomu že celková zamestnanosť v hospodárstve SR v tomto roku rástla o 3,25%, v tomto sektore sa znížila o 1,6%. Aj v roku 2008 teda pokračoval stav znižovania počtu poľnohospodárskych pracovníkov ako reakcia na zhoršujúce sa prostredie pre poľnohospodárske podnikateľské subjekty.

Tabuľka č.9: Počet zamestnancov v poľnohospodárstve v roku 2009

Kraj	Počet pracovníkov	Zmena 2009/2008
Bratislavský	2 187	-225
Trnavský	6 759	-455
Trenčiansky	3 898	-346
Nitriansky	8 396	-1 004
Žilinský	3 385	-331
Banskobystrický	3 932	-224
Prešovský	3 508	-458
Košický	2 958	-304
SR spolu	35 023	-3 347

Zdroj: Štatistický úrad SR

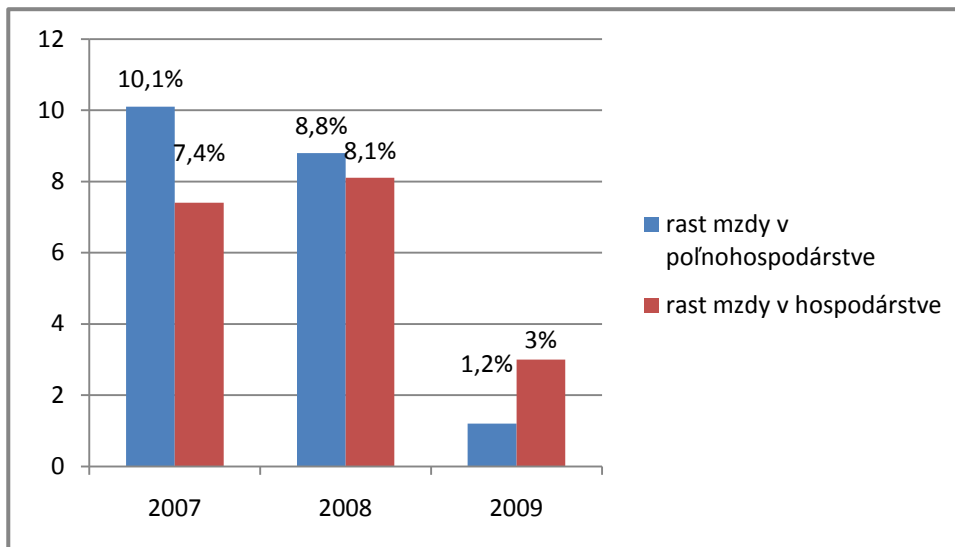
V roku 2009 bolo na Slovensku zamestnaných 2 365 800 osôb, ako je uvedené v tabuľke č. 9. V poľnohospodárstve pracovalo 35 023 osôb, čo je o 3 347 menej ako v predchádzajúcom roku, čo predstavuje 8,7% pokles. Zamestnanosť v poľnohospodárstve vzhľadom na hospodárstvo SR predstavuje 1,5%, čo je pokles o 0,1% oproti rovnakému obdobiu minulého roka. Aj v tomto roku najväčší pokles zasiahol Nitriansky kraj, kde počet zamestnancov v poľnohospodárskom odvetví poklesol o 1 004 osôb. Významne poklesol počet zamestnancov aj v Prešovskom kraji (-458) a v Trnavskom kraji o 455 pracovníkov. Najnižší pokles zamestnancov zaznamenali Banskobystrický kraj (-224) a Bratislavský kraj (-225). Najviac osôb v poľnohospodárstve pracuje v Nitrianskom (8 396) a v Trnavskom kraji 6 759 osôb. V Bratislavskom kraji sa poľnohospodárstvom zaoberá najmenej ľudí – 2 187. V roku 2009 poklesla aj celková zamestnanosť v národnom hospodárstve SR. V poľnohospodárstve klesala zamestnanosť aj v predchádzajúcich rokoch, takže tento jav nebol ničím výnimočný a bol očakávaný. Môžeme však povedať, že takto to ďalej nebude fungovať a je najvyšší čas prijať nápravné opatrenia, aby sa podarilo zastaviť úpadok slovenského poľnohospodárstva, ktoré je už vo veľmi zlom stave.

4.4. Priemerné mzdy v poľnohospodárstve v rokoch 2007 – 2009

Výška miezd v hospodárstve SR závisí od mnohých faktorov. Je rozličná v rôznych odvetviach národného hospodárstva. Pracovníci v odvetví poľnohospodárstva sú už dlhodobo nespokojní so svojím ohodnotením. Treba však pripomenúť, že poľnohospodárstvo Slovenskej republiky sa nachádza v hlbokoj kríze a stále sa čaká na riešenia, ktoré by stabilizovali jeho situáciu. V roku 2009 bola priemerná mzda v poľnohospodárstve o 156 EUR nižšia ako priemerná mzda v národnom hospodárstve. Výška rozdielu v mzdách však závisí aj od kraja. V niektorých je rozdiel vyšší, v iných zase nižší.

Graf č.4: Rast priemernej mzdy v poľnohospodárstve a v hospodárstve SR

Zdroj: Štatistický úrad SR

Na grafe č.4 je znázornení rast priemernej mzdy v poľnohospodárstve v porovnaní s rastom priemernej mzdy v celom hospodárstve SR za roky 2007 – 2009. V roku 2007 rástli mzdy v poľnohospodárstve o 2,7% viac ako mzdy v celom hospodárstve SR. Rast miezd v poľnohospodárstve predstavoval 10,1%, zatiaľ čo priemer SR bol 7,4%. V roku 2008 rástli mzdy pomalším tempom a tento rozdiel sa znížil na 0,7%. V poľnohospodárstve rástli mzdy o 8,8%, zatiaľ čo priemer SR bol 8,1%. V roku 2009 sa rast miezd vo všetkých odvetviach hospodárstva spomalil. V poľnohospodárstve sa znížil z 8,8% na 1,2%. V tomto roku už však priemer SR dosahoval vyšší rast mzdy ako poľnohospodárstvo o 1,8%. Rast priemerných miezd v hospodárstve tak v roku 2009 klesol z 8,1% na úroveň 3%.

4.4.1. Vývoj priemerných miezd v poľnohospodárstve podľa krajov

Aj v poľnohospodárstve platia rozdiely v mzdách medzi jednotlivými krajmi na Slovensku. Najvyššia mzda je aj v poľnohospodárstve v Bratislavskom kraji. Na druhom mieste sa umiestnil Trnavský kraj. Najnižšie mzdy dostávajú poľnohospodárski pracovníci na východe Slovenska, v Košickom a Prešovskom kraji.

Tabuľka č.10: Priemerná mzda v poľnohospodárstve v rokoch 2007 - 2009

Kraj	2007		2008		2009	
	Mzda	Zmena	Mzda	Zmena	Mzda	Zmena
Bratislavský	634	44	663	29	681	18
Trnavský	589	59	661	72	656	-5
Trenčiansky	535	53	596	61	586	-10
Nitriansky	544	52	599	55	599	0
Žilinský	525	52	561	36	576	15
Banskobystrický	494	53	542	48	537	-5
Prešovský	470	40	515	45	520	5
Košický	464	38	510	46	496	-14
SR spolu	534	49	581	47	588	7

Zdroj: Štatistický úrad SR, údaje v EUR

Priemerná mzda národného hospodárstva SR v roku 2007 bola 668,7 EUR. Podľa tabuľky č. 10, ktorá zaznamenáva priemerné mzdy v poľnohospodárstve v období 2007 – 2009 sme konštatovali, že priemerná mzda v poľnohospodárstve bola 534 EUR, čo predstavuje rozdiel 134,7 EUR. Oproti roku 2006 sa však mzda v poľnohospodárskych podnikoch zvýšila v priemere o 49 EUR. Najviac sa zvýšila v Trnavskom kraji, o 59 EUR, najmenej sa zvýšila v Košickom kraji, o 38 EUR. Najvyššia mzda je v Bratislavskom kraji, kde dosahuje výšku 634 EUR. Oproti priemernej mzde hospodárstva je však v tomto kraji nižšia o 242,9 EUR. Rozdiel medzi Bratislavským a Košickým krajom predstavuje 170 EUR. Toto sú dva kraje, kde je najvyššia mzda a najnižšia mzda v rámci poľnohospodárstva.

V roku 2008 bola priemerná mzda v poľnohospodárstve 581 EUR. Na Slovensku bol priemer 723 EUR, čo znamená, že poľnohospodárstvo dosahovalo 80,4%. Mzda v tomto odvetví medziročne rástla o 47 EUR, čo predstavuje 8,8%. V tomto roku rástla mzda v poľnohospodárstve rýchlejšie ako v celom hospodárstve SR. Najviac stúpila v Trnavskom kraji, o 72 EUR. Najpomalšie rástla v Bratislavskom kraji, o 29 EUR. Trnavský kraj sa v mzde v tomto odvetví takmer vyrovnal Bratislave. Najnižšia mzda bola v Košickom kraji, kde dosiahla úroveň 510 EUR. Rozdiel medzi Bratislavským a Košickým krajom predstavoval 153 EUR.

V roku 2009 zasiahla slovenské hospodárstvo kríza. Rast miezd sa spomalil aj v hospodárstve, aj v poľnohospodárstve. Tú rástli mzdy v priemere o 1,2%. V 4 krajoch dokonca tieto mzdy klesli. Najvýraznejší pokles bol v Košickom kraji. Mzda rástla najvyššie v Bratislavskom kraji, v priemere o 18 EUR. Rast priemernej mzdy na Slovensku vo všetkých odvetviach dosiahol 3%. Najvyššia mzda bola opäť v Bratislavskom kraji a najnižšia v Košickom kraji. Tento rozdiel predstavoval 185 EUR. K priemeru sa najviac priblížil Trenčiansky kraj. V Nitrianskom kraji sa mzda v poľnohospodárstve v roku 2009 nezmenila a ostala na rovnakej úrovni 599 EUR. Kríza sa v tomto roku naplno prejavila aj v poľnohospodárstve. V tomto roku poľnohospodárstvo dosahovalo 79% priemerných miezd národného hospodárstva. V sledovanom období klesala zamestnanosť v poľnohospodárstve aj napriek tomu, že mzdy sa zvyšovali. Mzdy sa zvyšovali aj v celom hospodárstve a preto toto odvetvie dosahuje iba približne 80% z týchto miezd. O prácu v poľnohospodárstve v súčasnosti záujem klesol, avšak nie je ani priestor, aby poľnohospodárske podniky zvyšovali stavy svojich zamestnancov.

Záver

Hlavným cieľom mojej bakalárskej práce bolo zhodnotenie vývoja miezd a zamestnanosti v Slovenskom poľnohospodárstve v období rokov 2007 – 2009. Ako je známe, poľnohospodárstvo na Slovenku ma už veľa rokov veľké problémy a situácia sa naďalej zhoršuje. V súčasnosti sa stále znižuje produkcia poľnohospodárstva a veľa produktov sa dováža aj zo zahraničia, pretože naše výrobky nie sú konkurencieschopné. V sledovanom období sa v tomto odvetví výrazne znížil počet zamestnancov. V roku 2007 pracovalo v poľnohospodárstve 41 723 osôb, v roku 2009 to bolo už len 35 023 osôb. Za tri roky poklesol tento počet o 6 700 osôb, čo je veľmi veľké číslo. Je pravdepodobné, že tento počet bude aj naďalej klesať. Hlavnou príčinou je znižovanie produkcie a teda menšia potreba ľudskej práce. Avšak v súčasnej dobe o prácu v tomto odvetví ani nie je veľký záujem. Jednou z príčin nezájmu o poľnohospodárstvo je výška mzdy. V sledovanom období bola priemerná mzda v poľnohospodárstve v priemere nižšia o 145 EUR ako je priemer národného hospodárstva. V roku 2008 sa síce mzda zvýšila o 47 Eur, ale v roku 2009 mzda v poľnohospodárstve už rástla priemerne len o 7 EUR. V sledovanom období bol vo všetkých rokoch rast priemernej mzdy v poľnohospodárstve nižší ako rast mzdy v národnom hospodárstve. Poľnohospodárske podniky si nemôžu dovoliť výrazne navýšenie miezd, pretože ich finančná situácia je zlá, v niektorých oblastiach Slovenska až kritická. Ak si chceme udržať poľnohospodárstvo, tak by sa mali prijať opatrenia, ktoré sú nevyhnutné.

Návrhy a opatrenia:

V tejto časti sme sa pokúsili vybrať nejaké opatrenia, ktoré by mohli zlepšiť situáciu v Slovenskom poľnohospodárstve:

- Vypracovať plán na získanie viac finančných prostriedkov z podporných fondov EÚ
- Vypracovať komplexný plán rozvoja poľnohospodárstva na nasledujúce obdobie
- Zvýšiť dotácie poľnohospodárskym podnikom, hlavne tým, kde je predpoklad rozvoja činností a zvyšovanie produkcie
- Kvalitnou politikou štátu zvyšovať záujem o poľnohospodárstvo
- Podpora domácich výrobkov na slovenskom trhu

Hlavnou úlohou celej spoločnosti by malo byť udržanie poľnohospodárstva, pretože je to primárne odvetvie, ktoré produkuje potraviny, ktoré sú nevyhnutné pre náš život.

Zoznam použitej literatúry

1. ÁRENDÁŠ, M. a kol. 1999. *Základy ekonómie*. 2. nepreprac. vyd. Nitra : SPU, 1999. 393s. ISBN 80-967111-3-X.
2. ÁRENDÁŠ, M. 2007. *Makroekonómia I*. Nitra : SPU, 2007. 273 s. ISBN 978-80-8069-914-7.
3. BALÁŽ, P. a kol. 2010. *Medzinárodné podnikanie*. 5. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : SPRINT dva, 2010. 537 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
4. BIELIK, P. a kol. 1998. *Agrárna ekonomika*. 2. nezmen. vyd. Nitra : SPU, 1998. 247 s. ISBN 80-7137-480-6.
5. BIELIK, P. 2006. *Podnikové hospodárstvo*. 1. vyd. Nitra : SPU, 2006. 311 s. ISBN 80-8069-698-5.
6. BUCHTA, S. 2005. *Marginalizované skupiny poľnohospodárskej populácie*. 1. vyd. Bratislava : VUEPP, 2005. 50 s. ISBN 80-8058-372-2.
7. ČUNDERLÍK, D. 1996. *Lexikon podnikania a manažmentu*. Bratislava : vydal Ing. Miroslav Mračko, 1996. 304 s. ISBN 80-88810-69-8.
8. FAJŤANOVÁ, N. 2007. *Poľnohospodárska politika vo vzťahu k poznatkovo založenej ekonomike*. 1. vyd. Bratislava : Prognostický ústav SAV, 2007. 25 s. ISBN 0862-9137
9. FELDERER, B. – HOMBURG, S. 1995. *Makroekonomika a nová makroekonomika*. Bratislava : ELITA, 1995. 445 s. ISBN 80-85323-87-7.
10. FRANK, R.H. – BERNANKE, B.S. 2003. *Ekonomie*. Praha : GRADA PUBLISHING, 2003. 803 s. ISBN 80-247-0471-4.
11. GÁŽIOVÁ, A. 2005. *Základy mikroekonómie*. 1. vyd. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 102 s. ISBN 80-8050-928-X.
12. KACHAŇÁKOVÁ, A. a kol. 2007. *Riadenie ľudských zdrojov*. Bratislava : SPRINT vfra, 2007. 203 s. ISBN 978-80-89085-87-5.
13. KOVÁČ, K. – BRODOVÁ, M. – BUJNOVSKÝ, R. – MACÁK, M. – STEHLO, P. 2008. *Udržateľné a multifunkčné poľnohospodárstvo*. 1. Vyd. Nitra : SPU, 2008. 185 s. ISBN 978-80-552-0110-8.
14. KUDLAČ, V. 2003. *Ekonomika poľnohospodárstva*. 3. uprav. vyd. Bratislava : PRÍRODA, 2003. 151 s. ISBN 80-07-01232-X.

-
15. KUPKOVIČ, M. a kol. 2003. *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava : SPRINT vfra, 2003. 451 s. ISBN 80-88848-71-7.
16. LISÝ, J. a kol. 2000. *Ekonomía: všeobecná ekonomická teória*. 3. preprac. a dopln. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2000. 507 s. ISBN 80-88715-81-4.
17. MAJTÁN, M. a kol. 2005. *Manažment*. Bratislava : SPRINT vfra, 2005. 425 s. ISBN 80-89085-17-2.
18. PAŠKA, Ľ. 2004 *Manažment výroby*. 3. nezmen. vyd. Nitra : SPU, 2004. 182 s. ISBN 80-8069-374-9.
19. PAŠKA, Ľ. – GAJDOŠ, J. 2006. *Návody na cvičenia z manažmentu výroby*. Nitra : SPU, 2006. 90 s. ISBN 80-8069-751-5.
20. SAMUELSON, A.P. – NORDHAUS, D.W. 2000. *Ekonomía*. 1. vyd. Bratislava : ELITA, 2000. 820 s. ISBN 80-8044-059-X.
21. ŠIMO, D. 2006. *Agrárny marketing*. Nitra : SPU, 2006. 321 s. ISBN 80-8069-726-4.
22. ŠÍBL, J. a kol. 2002. *Revitalizácia vodných tokov*. 2. rozšir. vyd. Nitra : SPU, 2002. 162 s. ISBN 80-8069-024-3.
23. ŠLOSÁR, R. – ŠLOSÁROVÁ, A. – MAJTÁN, Š. 2002. *Výkladový slovník ekonomických pojmov*. 3. uprav. vyd. Bratislava : MEDIA TRADE – SPN, 2002. 254 s. ISBN 80-08-03334-7.
24. *Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny*. 2011 [online] Bratislava: ŠÚ SR, aktualizované 2011. [cit. 2011-15-04]. Dostupné na: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=20>>.
25. VETRÁKOVÁ, M. a kol. 2007. *Hodnotenie prínosu zamestnancov*. Banská Bystrica : UMB, 2007. 190 s. ISBN 978-80-8083-537-8.
26. VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*. 4. vyd. Bratislava : SPRINT vfra, 2007. 432 s. ISBN 978-80-89085-80-4.
27. VIŠŇOVSKÝ, J. – NAGYOVÁ, Ľ – ŠAJBIDOROVÁ, M. 2008. *Manažment ľudských zdrojov*. 5. nezmen. vyd. Nitra : SPU, 2008. 166 s. ISBN 978-80-552-0143-6.
28. ZOBORSKÝ, I.M. 2006. *Ekonomika poľnohospodárstva*. 1. uprav. vyd. Nitra : SPU, 2006. 319 s. ISBN 80-8069-758-2.
29. ŽAJA, J. 1999. *Reprodukcia ľudských zdrojov v poľnohospodársko-potravinárskom komplexe*. 1. vyd. Nitra : SPU, 1999. 243 s. ISBN 80-7137-671-X.
-

---

30. ŽAJA, J. 2007. *Vývoj zamestnanosti a priemerných miezd v pôdohospodárstve v jednotlivých regiónoch: Sborník príspevku z mezinárodni vedecké konferencie INPROFORUM 2007*. České Budejovice: Jihočeská univerzita v Českých Budejoviciach, 2007. 728 s. ISBN 978-80-89085-87-5.